

NEWS ŚLEDZCY A WYDARZENIE MEDIALNE REPORTAŻ *FRANCISZKAŃSKA 3* – STUDIUM PRZYPADKU

Investigative news and media events: A case study of the report “Franciszkańska 3”

Streszczenie

Reportaż śledczy *Franciszkańska 3* Marcina Gutowskiego w telewizji TVN24 o stosunku papieża Jana Pawła II do pedofilii w Kościele katolickim wywołał ogólnonarodową dyskusję, która doprowadziła do swoistych zachowań w sferze politycznej i społecznej. Celem niniejszego artykułu jest analiza faz dyskursu dziennikarstwa śledczego (reportażu *Franciszkańska 3*) od fazy publikacji poprzez mobilizację opinii publicznej do inicjatyw polityczno-społecznych w postaci tak zwanych marszy papieskich. Marsze stały się – zgodnie z typologią Daniela Dayana i Elihu Katza – wydarzeniem medialnym w odmianie koronacji.

W opisywanym przypadku nastąpiła aktualizacja jednego z wariantów skróconego modelu muckrakingu autorstwa Harveya Molotcha, Davida L. Protessa i Margaret T. Gordon w nieznanym wcześniej subwariacie charakteryzującym się reakcją opinii publicznej przeciwną do oczekiwanej przez dziennikarzy inicjujących działania śledcze. W dużym stopniu działania te zostały zanegowane przez obrońców Jana Pawła II, stały się osią konfliktu światopoglądowego i wywołały oburzenie znacznej części opinii publicznej oraz wykreowały wydarzenie medialne w postaci marszy papieskich.

Słowa kluczowe: reportaż śledczy, muckraking, wydarzenie medialne, Jan Paweł II, pedofilia, Kościół katolicki

Abstract

The investigative report “Franciszkańska 3” by Marcin Gutowski on TVN about the attitude of Pope John Paul II towards pedophilia in the Catholic Church sparked a national discussion that led to specific behavior in the political and social sphere. The aim of this article is to analyze the phases of the discourse of investigative journalism (the reportage “Franciszkańska 3”), from the publication phase through the mobilization of public opinion, to political and social initiatives in the form of the so-called papal marches.

The marches became – according to the typology created by Daniel Dayan and Elihu Katz – a media event in the version of a “coronation”.

In the described case, one of the variants of the abbreviated muckraking model by Molotch, Protess and Gordon was updated in a previously unknown subvariant characterized by a public reaction opposite to that expected by journalists initiating investigative activities. They were largely rejected by the defenders of John Paul II, becoming the axis of the worldview conflict, and causing outrage of a large part of the public opinion and creating a media event in the form of papal marches.

Keywords: investigative reporting, muckraking, media event, John Paul II, pedophilia, Catholic Church

Wstęp

W poniedziałek 6 marca 2023 roku w cyklu „Bielmo” w programie „Czarno na białym” emitowanym w telewizji TVN24 ukazał się reportaż Marcina Gutowskiego *Franciszkańska 3*, w którym autor postawił tezę, że Karol Wojtyła, kiedy był arcybiskupem metropolity krakowskiej, a następnie kardynałem i papieżem Janem Pawłem II, wiedział o przypadkach pedofilii wśród księży i je tuszował (Gutowski, 2023). Reportaż wywołał oburzenie dużej części opinii publicznej oraz sprowokował dyskusję wśród przedstawicieli Kościoła katolickiego w Polsce, ekspertów prawa kanonicznego, historyków oraz użytkowników mediów tradycyjnych i społecznościowych. Najbardziej spektakularnym rezultatem tej dyskusji była organizacja na dużą skalę marszy papieskich w osiemnąstą rocznicę śmierci papieża. Marsze te spełniały kryteria tak zwanego wydarzenia medialnego, były bowiem przedmiotem telewizyjnej transmisji na żywo.

W niniejszym artykule autor podjął próbę opisu reportażu *Franciszkańska 3* w kontekście modelu muckrakingu oraz zbadał jego wpływ na kreację *media event* (w typologii Daniela Dayana i Elihu Katza), a także przeprowadził analizę marszy papieskich jako wydarzenia medialnego w wariantcie koronacji.

Metodologia

Związek między śledztwami dziennikarskimi a ich konsekwencjami w sferze politycznej został dokładnie opisany za pomocą modelu muckrakingu i jego wariantów przez amerykańskich badaczy Harveya Molotcha, Davida L. Protessa i Margaret T. Gordon w pracy *The Media-Policy Connection: Ecologies of News* (1996). W niniejszym artykule posłużą one do analizy reportażu Marcina Gutowskiego *Franciszkańska 3*. Podstawowe pytanie badawcze brzmi: jaki wariant muckrakingu został zrealizowany w przypadku wyżej wymienionego reportażu? Autor niniejszego artykułu przyjmuje hipotezę, że reakcja władzy i opinii publicznej na ten reportaż odbiegała od typowych dla modelu muckrakingu opisującego rozwój śledztw dziennikarskich i wykraczała poza warianty analizowane przez wspomnianych badaczy. Była ona swoista dla kształtu opinii publicznej w Polsce oraz jej ideologicznych i politycznych uwarunkowań.

W artykule postawiono również pytania o mechanizmy mediatyzacji sprawiające, że news śledczy opublikowany przez stację telewizyjną TVN24 w programie „Bielmo” w reportażu *Franciszkańska 3*, w którym reporter dowodził tezy, że Karol Wojtyła wiedział o przypadkach pedofilii w Kościele katolickim i je tuszował, doprowadził do wykreowania wydarzenia w posta-

ci marszy papieskich zorganizowanych na terenie całego kraju w obronie czci Jana Pawła II. Miały one polityczno-społeczno-kulturowy oraz religijny wymiar. Przyjęto hipotezę, że zgodnie z teorią Dayana i Katza (1982, 2008) było to wydarzenie medialne w odmianie koronacji.

Podstawową metodą badawczą zastosowaną w niniejszym artykule jest studium przypadku uzupełnione jakościową analizą treści publikacji odnoszących się do wspomnianego reportażu oraz elementami analizy dyskursu (według koncepcji Teuna A. van Dijka, 2001) i analizy ramowej (zob. Wasilewski, 2018). Korpus badawczy tworzyły reportaże *Franciszkańska 3*, relacje i wypowiedzi medialne odnoszące się do wymienionego reportażu oraz programy telewizyjne (TVP Info) prezentujące marsze papieskie.

Model muckrakingu

Według modelu muckrakingu Molotcha, Protessa i Gordon (1996) dziennikarskie śledztwa publikowane w mediach podlegają mediatyzacji, przekształcając się w wydarzenia zmedializowane (newsy śledcze). Ten model zakłada, że w wyniku działań dziennikarskich dochodzi do realizacji celów politycznych, społecznych, obyczajowych, moralnych itp. Miarą doniosłości i skuteczności dziennikarstwa śledczego są zgodne z intencjami autorów śledztw dziennikarskich reakcje opinii publicznej i późniejsze inicjatywy prowadzące do zmian i reform społecznych lub politycznych (Molotch, Protess, Gordon, 1996, s. 44 n.).

Rys. 1. Podstawowy model muckrakingu

Opracowanie własne na podstawie: Molotch, Protess, Gordon 1996, s. 44; cyt. za: Adamczyk 2008, s. 59.

Dalsza dyskusja dowiodła, że wyżej wymieniony model adekwatnie opisuje głośne dziennikarskie śledztwa, na przykład Pentagon Papers i aferę Watergate, ale nie można go zastosować wobec wielu innych, wobec czego Molotch, Protess i Gordon zmodyfikowali go, wprowadzając kilka zmiennych i tworząc warianty skrócone i skokowe, w których albo następuje skrócenie całego łańcucha zdarzeń w wariantach skróconych, albo pewien etap zostaje pominięty w wariantach skokowych (Molotch, Protess, Gordon, 1996) Analiza reportażu *Franciszkańska 3* i jego konsekwencji przyniesie odpowiedź na pytanie, który wariant został zrealizowany w badanym przypadku.

1. Dziennikarskie śledztwo i publikacja: reportaże *Franciszkańska 3*. Studium przypadku

6 marca 2023 roku na antenie TVN24 odbyła się premiera reportażu Marcina Gutowskiego *Franciszkańska 3*, siódmej części serii „Bielmo”, co zwiędzyło ponaddwuletnią pracę autora. Reportaż *Franciszkańska 3* przejawia – zdaniem autora niniejszego artykułu – cechy definicyjne dziennikarstwa śledczego (por. Harcup, 2010, s. 123–137), albowiem:

a) dotyczy ważnego tematu, gdyż stawia pytanie: czy Karol Wojtyła, później papież Jan Paweł II, wiedział o przypadkach pedofilii w Kościele katolickim i je tuszował?

b) ujawnia informacje, które – według autora reportażu – ukrywano przed opinią publiczną (i nadal są ukrywane w archiwach kościelnych);

c) autor posłużył się anonimowymi źródłami informacji (pojawili się nowi informatorzy w sprawie – ofiary księży-pedofilów, proszące o zachowanie w tajemnicy swojej tożsamości);

d) w reportażu wykorzystane zostały charakterystyczne dla dziennikarstwa śledczego sposoby zdobywania informacji (ukryta kamera, ukryty mikrofon);

e) celem reportażu było doprowadzenie – to założenie przyjmuję na podstawie analizy przypadku – do zmian w świadomości społecznej, politycznej, obyczajowej oraz do korekty wizerunku Jana Pawła II.

W reportażu *Franciszkańska 3* autor przedstawił świadectwa nadużyć seksualnych księży-pedofilów, przedstawicieli Kościoła katolickiego w Polsce. Zebrany materiał świadczył – według autora reportażu – o tym, że Karol Wojtyła, jako Jan Paweł II, a wcześniej jako arcybiskup krakowski, wiedział o przypadkach molestowania seksualnego młodocianych i dzieci przez księży katolickich, a jego reakcja na te informacje była niedostateczna.

2. Reakcje na reportaż *Franciszkańska 3*. Mobilizacja opinii publicznej

Dwa dni po publikacji reportażu odbyła się polska premiera książki holenderskiego dziennikarza Ekke Overbeeka *Maxima Culpa. Jan Paweł II wiedział* (Overbeek, 2023), zawierającej niemal tożsame tezy i wnioski. Reakcja opinii publicznej na te publikacje była różnorodna, niejednoznaczna i złożona. W niniejszym artykule autor położył nacisk na przedstawienie transformacji newsa śledczego w wydarzenie medialne.

2.1. Pierwsze komentarze po opublikowaniu reportażu

Reportaż i jego treści komentowali między innymi duchowni, dziennikarze, politycy, naukowcy i eksperci w dziedzinie prawa kanonicznego. Wypowiedź arcybiskupa Marka Jędraszewskiego, że jest to „walka poprzez kłamstwa i insynuacje” oraz „drugi zamach na Jana Pawła II” (Godlewska, 2023a), nadała ton narracji prawicowych mediów. Profesor Dominika Żukowska-Gardzińska z Muzeum Jana Pawła II i Prymasa Wyszyńskiego oceniła, że reportaż „jest stroniczy i stawia tezy, których nie dowodzą przedstawione w nim dokumenty i zeznania [...] teza o tym, że Wojtyła tuszował pedofilię nie znajduje potwierdzenia w przedstawionych materiałach” (Żurek, 2023). Zdanie przeciwne miał dominikanin Tomasz Biłka, który stwierdził, że reportaż był rzetelny, ponieważ widać w nim „determinację dziennikarza w dochodzeniu do prawdy” (Sowa, 2023). Dodał, że „po reportażu Marcina Gutowskiego faktem dla nas powinno stać się, że Jan Paweł II wiedział o zbrodniach pedofilskich” (Sowa, 2023). Przyjaciółka papieża Anna Karoń-Ostrowska, która wystąpiła w reportażu, mówiła później, że „Ci, dla których papież był ważną postacią, nie chcą przyjmować do wiadomości, że tuszował pedofilię w Kościele. Tych ludzi jest masa, przede wszystkim starszych, którzy przeżyli swoje młode albo dorosłe życie w czasie jego pontyfikatu. Oni nie chcą o tym słyszeć. Ja miałam poczucie, że trzeba odstąpić prawdę, że nie mogę żyć w zakłamaniu” (Sowa, 2023). Ksiądz profesor Andrzej Kobyliński, kierownik Katedry Etyki na UKSW, zauważył, że sprawa papieża mocno podzieliła społeczeństwo polskie: „przy podgrzanych emocjach nikt nie chce przyjmować

racjonalnych argumentów. A potrzeba takiej spokojnej, rozsądnej debaty” (Kolenda-Zaleska, 2023). Następnego dnia po publikacji reportażu przytoczone zostały w Wirtualnej Polsce słowa księdza Tadeusza Isakowicza-Zaleskiego o postawie Karola Wojtyły: „Nie rozumiem i nie umiem jednak znaleźć odpowiedzi na pytanie, dlaczego on nie przejmował się ofiarami”. Isakowicz-Zaleski obawiał się – podobnie jak ksiądz Kobyliński – że po ujawnieniu sprawy, zamiast prób jej wyjaśnienia, nastąpi jeszcze większa polaryzacja opinii publicznej, tak jak w sprawie Smoleńska: „Podział będzie ogromny. Po jednej stronie będą mówili, że akta IPN są sfalszowane, a po drugiej będą głosy, że papież był łajdakiem. Jedna i druga strona nie ma racji” (Dolak, 2023). 8 marca 2023 roku w portalu Onet.pl ukazał się artykuł *Arcybiskup Ryś reaguje na zarzuty dotyczące Jana Pawła II. »Papież się obroni«* (DKO, 2023). Zdaniem arcybiskupa, jeśli zostaną przeprowadzone poważne badania historyczne, to papież się obroni. Z kolei 9 marca Wirtualna Polska zacytowała apel kardynała Stanisława Dziwisza: „Nie dajmy się. Bądźmy wierni historii. Bądźmy wierni papieżowi. Bądźmy wierni Kościołowi. To jest nasza siła” (*Trzęsienie ziemi po materiale TVN24. Jest reakcja Dziwisza*). Jego wypowiedź została skonfrontowana z opinią profesora i byłego księdza Tomasza Polaka, że papież krył pedofilię, a konsekwencje ukrywania tej historii mogą być porażające.

Dnia 7 marca 2023 roku biuro prasowe Konferencji Episkopatu Polski wydało komunikat, w którym zaznaczono, że „ustalenie roli oraz sprawiedliwa ocena decyzji i działań ordynariusza archidiecezji krakowskiej Karola Wojtyły, a także uczciwe wyjaśnienie zarzutów wobec kard. Adama Sapiehy, wymaga dalszych badań archiwalnych” (Gronek, 2023). Biskup Damian Muskus zaapelował, aby nie wykorzystywać osoby papieża do bieżącej polityki, i podkreślił, że: „Należałoby również zaniechać ocierających się o naiwność działań podejmowanych rzekomo w imię obrony świętości papieża. Ani trzymanie w dłoni obrazka z jego wizerunkiem, ani wieszanie go na ścianach instytucji publicznych, nie odmieni oblicza tej ziemi” (*Biskup Muskus: Trzymanie w dłoni obrazka z wizerunkiem Jana Pawła II nie odnowi oblicza tej ziemi*). Wydaje się, że biskup w ten sposób odnosił się do obrad Sejmu RP, podczas których postowie głosami przedstawicieli partii prawicowych (którzy w dłoniach trzymali portrety Jana Pawła II), przyjęli uchwałę w obronie czci Jan Pawła II. W opublikowanym 14 marca komunikacie z 394. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski biskupi zaapelowali o „uszanowanie pamięci jednego z najwybitniejszych naszych rodaków”, wskazując, że: „Przeprowadzony proces kanonizacyjny nie pozostawia wątpliwości odnośnie do świętości Jana Pawła II. Jednocześnie biskupi bardzo dziękują wszystkim, którzy od samego początku stanęli w obronie dobrego imienia Świętego Papieża” (*Komunikat z 394. zebrania plenarnego Konferencji Episkopatu*, 2023).

2.2. Reakcje polityków

Politycy Prawa i Sprawiedliwości uznali opublikowanie reportażu za atak na Kościół i Jana Pawła II. Tuż po emisji reportażu premier Mateusz Morawiecki zmienił zdjęcie na swoim profilu facebookowym, umieszczając na nim fotografię Jana Pawła II z napisem „Nie lękajcie się” (Mateusz Morawiecki. Facebook). W opublikowanym na Facebooku wideo powiedział, że są środowiska, które chcą wywołać w Polsce wojnę cywilizacyjną (Godlewska, 2023b). W programie TVP „Gość Wiadomości” 11 marca premier nazwał reportaż *Franciszkańska 3* „pseudoreportażem” i stwierdził, że: „Niszczenie wizerunku Jana Pawła II, naszej wielkiej świętości, a zarazem jednej z najwybitniejszych osób w dziejach świata, jest aktem absolutnie barbarzyńskim” (Kuźnik, 2023). W sprawie reportażu TVN24 wypowiedział się także Jarosław Kaczyński w liście do uczestników Forum Klubów „Gazety Polskiej”, w którym to liście wyraził opinię, że ataki na papieża są „potężną akcją defamacyjną” i w przyszłości będą się nasilać. Dodał też, że nie jest to przypadek, lecz część wojny kulturowej prowadzonej przez „obóz li-

beralno-lewicowy” (Florencka, 2023). W ten sposób, wbrew apelom niektórych duchownych, osoba Jana Pawła II stała się narzędziem politycznej walki i elementem kampanii wyborczej Prawa i Sprawiedliwości, co zauważył na łamach „Rzeczpospolitej” Paweł Kowal z Platformy Obywatelskiej, który uznał, że politycy PiS „bez mrugnięcia okiem wplatają Jana Pawła II w swoją kampanię przywłaszczania i instrumentalizacji” (*Paweł Kowal: Prawdziwym zagrożeniem dla pamięci o Janie Pawle II jest działanie władz*). Do reportażu odniósł się również przewodniczący PO Donald Tusk. Podczas spotkania z mieszkańcami Kleosina w województwie podlaskim powiedział on, że: „Żadna partia polityczna, żaden polityk nie powinien używać pamięci o Janie Pawle II przeciwko drugiemu człowiekowi” (Roś, Fiłończuk, 2023). Katolicka Agencja Informacyjna (KAI) opublikowała rozmowę z byłym senatorem PiS profesorem Janem Żarynem, który uznał, że w reportażu nie ma żadnych dowodów, że arcybiskup Karol Wojtyła jako krakowski metropolita ukrywał duchownych wykorzystujących seksualnie dzieci. Mówiąc o dostępie do archiwów kościelnych, stwierdził: „Kościół musi autonomicznie decydować o tym, kogo dopuszcza do swoich akt. Otwarcie ich przed osobami niekompetentnymi i nieetycznymi grozi bardzo złymi konsekwencjami, w tym bólem i cierpieniem dla wielu ludzi” (Gospodarek, 2023).

Jednak najbardziej znaczącą wypowiedzią polityczną i zarazem deklaracją określającą stosunek do Jana Pawła II była uchwała Sejmu RP z dnia 9 marca 2023 roku w sprawie obrony dobrego imienia św. Jana Pawła II. Sejm „zdecydowanie” potępił „medialną, haniebną nagonkę, opartą w dużej mierze na materiałach aparatu przemocy PRL, której obiektem jest Wielki Papież – św. Jan Paweł II najwybitniejszy Polak w historii [...] Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, w uznaniu zasług Jana Pawła II dla obrony tożsamości, wolności i wspólnoty narodowej, składa wielkiemu rodakowi wyrazy uznania i wdzięczności” (*Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 9 marca 2023 r. w sprawie obrony dobrego imienia św. Jana Pawła II*).

Posłowie PiS przyszli na głosowanie z portretami Jana Pawła II. Za uchwałą głosowało 271 parlamentarzystów (wszyscy obecni na sali posłowie PiS, Konfederacji, Porozumienia, Kukiz'15 i PSL), przeciw byli 43 posłowie i posłanki Lewicy, wstrzymali się od głosu przedstawiciele Polski 2050 (oprócz Tomasza Zimocho), a posłowie Platformy Obywatelskiej nie wzięli udziału w głosowaniu (Fijałek, 2023), uznali bowiem, że politycy nie powinni zabierać głosu w tej sprawie. Mimo to sprawa wywołana przez reportaż została wykorzystana w bieżącej walce politycznej.

2.3. Dyskusja publicystów

Tomasz Terlikowski sprzeciwił się opiniom (między innymi arcybiskupa Jędraszewskiego i kardynała Dziwisza), że dokonano drugiego zamachu na Jana Pawła II. Jego zdaniem trzeba cierpliwie badać sprawę i domagać się otwarcia archiwów kościelnych, a także powołać komisję historyczną, która zajmie się zbadaniem sprawy nadużyć seksualnych w Kościele. Zwrócił też uwagę na poszkodowanych, z którymi „nikt przedtem nie rozmawiał, oni sami często nie mieli nawet języka, by opowiedzieć o swojej krzywdzie” (Terlikowski, 2023). Publicysta podkreślił, że nie wolno zapomnieć o niejednym złamanym ludzkim życiu, ponieważ dziś wiemy, że „część skrzywdzonych nie wytrzymało napięcia i popełniło samobójstwo” (Terlikowski, 2023).

W portalu Press.pl 14 marca opublikowany został artykuł zawierający opinie kilkorga dziennikarzy, w tym Dominiki Wielowieyskiej, publicystki „Gazety Wyborczej”. Zwróciła ona uwagę, że w reportażu zabrakło głosów drugiej strony – obrońców Jana Pawła II. Miała też zastrzeżenia co do niektórych oskarżeń opartych na dokumentach SB. Według niej nie ma na przykład dowodów na to, że ksiądz Bolesław Saduś był pedofilem. Z kolei publicysta „Polityki” Adam Szostkiewicz uznał, że umieszczenie w reportażu Gutowskiego wątku o orientacji

seksualnej kardynała Adama Sapiehy, oparte na zeznaniach nieżyjących już świadków, było ryzykowne, choć – jego zdaniem – nie przekreśla dokumentalnej wartości reportażu *Franciszkańska 3* (JF, 2023).

Dyskusja wokół zarzutów wobec Jana Pawła II toczyła się również przez kilka tygodni w największych polskich tygodnikach opinii. W „Newsweeku” w wydaniu z 13–19 marca 2023 roku Daniel Ćwiklak pisał o „barce głupców” (Ćwiklak, 2023). Autor zauważył, że prawica od lat powtarza, że „prawda was wyzwoli”, ale w przypadku reakcji na reportaż Gutowskiego i książkę Overbeeka prawda: „wyzwoliła tylko karykaturalny ruch obronny. PiS nie dopuszcza myśli, żeby na pomniku papieża Polaka mogły pojawić się rysy” (Ćwiklak, 2023). W tym samym numerze Aleksandra Pawlica podkreślała, że: „Nie da się już uniknąć pytań o odpowiedzialność Jana Pawła II za ukrywanie pedofilii w Kościele. Ale hierarchowie nie chcą o tym słyszeć i blokują próby dotarcia do prawdy” (Pawlica, 2023). W tekście artykułu przywołana została opinia księdza Andrzeja Kobylińskiego, według którego: „uczciwa i spokojna debata publiczna na ten temat jest obecnie niemożliwa, ponieważ Polska jest podzielona na dwie bańki polityczno-medialne. Mieszkańcy naszego kraju o poglądach lewicowo-liberalnych prezentują coraz bardziej negatywną ocenę Jana Pawła II, natomiast do konserwatywno-religijnej części naszego społeczeństwa nie docierają żadne krytyczne materiały na temat Kościoła i religii”. Z kolei dominikanin Paweł Gużyński zauważa (w tym samym artykule), że: „Dekonstrukcja sposobu postrzegania osoby Jana Pawła II jest rzeczą nieuniknioną i potrzebną” (Pawlica, 2023).

W kolejnym numerze „Newsweeka” na okładce widniał tytuł „Pokalenie JP II” z tekstem zapowiadającym treść *cover story*: „PiS wykorzystuje mit polskiego papieża, żeby utrzymać władzę, a Kościół tak się tej władzy zaprzedał, że udaje ślepego, gdy łamie ona wszelkie moralne zasady” (Newsweek, 12/2023). W artykule redakcyjnym Tomasz Sekielski pisał:

Jan Paweł II stał się wyborczym gadżetem, plakatem, na tle którego można zrobić sobie kampanijne zdjęcie albo za którym można schować polityczne brudy. Bogoojczyźniane wzmoczenie w walce o dobre imię Świętego Papieża Polaka, w którą to walkę tak wiele zainwestowała rządząca partia, należy traktować wyłącznie w kategoriach operacji polityczno-marketingowej w propagandowej maszynie stworzonej przez PiS [...] Obrońcom Jana Pawła II ich chrześcijańska wrażliwość na krzywdy osób w potrzebie kończy się dokładnie tam, gdzie kończy się polityczny interes prezesa PiS (Sekielski, 2023).

W opublikowanej w tym samym numerze rozmowie z profesorem Tadeuszem Gadaczem pada stwierdzenie filozofa, że Polacy długo jeszcze nie będą gotowi na podjęcie dyskusji o Janie Pawle II. Samą dyskusję o nim profesor Gadacz uważa za „granat wrzucony między okopy”. Papież stał się katolickim idolem, mitem:

Najbardziej uaktywnili się obrońcy papieża, ale nie odwołują się do faktów, lecz prowadzą obronę językiem rytuałów: składania wieńców pod pomnikami, wyświetlania gigantycznych wizerunków na fasadach budynków czy sejmową uchwałą o obronie dobrego imienia JP II. A zaraz zaczną się procesje przebłagalne, nabożeństwa pokutne (Tomczuk, 2023).

W tygodniku „Polityka” temat sporu o Jana Pawła II był poruszany w wielu artykułach. Numer 12. z 15–21 marca 2023 r. otwierała okładka podpisana „Pod Twoją osłonę uciekamy się” – z politykami chowającymi się pod sutanną Jana Pawła II. W okładkowym tekście Joanna Podgórska pisała:

Burzę, jaka rozpętała się po tych publikacjach, jezuita o. Krzysztof Mądel skomentował słowami, że krytycy Gutowskiego powinni pamiętać, że to nie Wojtyła jest tu najważniejszy, ale ofiary pedofilii, które potrzebują prawdy jak powietrza. Ksiądz Jacek Prusak przyznał, że Jan Paweł II przestaje być ikoną: „Był wyjątkowy, ale nie był nadzwyczajny. Za dużo włożyliśmy w niego własnych oczekiwań i tęsknot” (Podgórska, 2023).

W numerze 14. „Polityki” z 29 marca – 4 kwietnia 2023 roku Jan Ćwieluch rozmawiał z socjologiem Marcinem Dumą, szefem IBRIS, o tym, jak spór o Jana Pawła II może wpłynąć na wybory. Marcin Duma podkreślił, że z badań wynika, iż to nie tylko papież, lecz także „ojciec narodu. Nasza дума narodowa. Mąż stanu”. Według tych badań prawie 51 procent Polaków uważało, że ostatnia dyskusja jest „atakami na pamięć o nim”. Socjolog zauważył, że przekonanie o ataku na Jana Pawła II jest zgodne z narracją PiS (Ćwieluch, 2023).

W „Rzeczpospolitej” ukazało się od listopada 2022 roku około 20 artykułów, w których autorzy (między innymi Bogusław Chrabota, Tomasz Krzyżak, Michał Szuldrzyński i Tomasz Terlikowski) odnosili się do zarzutów wobec Jana Pawła II. Tomasz Krzyżak i Piotr Litka kwestionowali informację, że kardynał Wojtyła ukrywał za granicą księdza Bolesława Sadusia (Krzyżak, Litka, 2023). Michał Szuldrzyński przyjął optykę globalną; w artykule z 10 marca stwierdził, że „krucjata w obronie świętości Jana Pawła II politycznie może się PiS opłacać”, ale na dłuższą metę będzie to destrukcyjne dla pamięci o papieżu (Szuldrzyński, 2023a). Trzy dni później napisał:

Jeśli nauczanie papieża Polaka jest inspiracją dla Polaków, to kilka publikacji tego nie zmieni. Ale jeśli nie porusza serc, nie wywoływało fermentu intelektualnego ani ważnych debat, „obrona dobrego imienia” przez polityków nic tu nie pomoże (Szuldrzyński, 2023b).

Na tych samych łamach Bogusław Chrabota postulował, aby partie polityczne i Kościół zadeklarowały, że wyłączą osobę Jana Pawła II z politycznego sporu w czasie kampanii wyborczej (Chrabota, 2023).

W prawicowych tygodnikach dominował głos obrońców Jana Pawła II atakujących publikacje Overbeeka i TVN24. Okładka „Gazety Polskiej” z 29 marca 2023 roku ukazywała twarz papieża jako tarczę strzelniczą. W felietonie wstępnym do numeru Tomasz Sakiewicz pisał:

Widać wyraźnie, w którym kierunku to wszystko zmierza. Liczą na to, że kubły pomyj pod adresem Jana Pawła II zostawią jakiś ślad w umysłach części społeczeństwa. Moim zdaniem przeliczą się zupełnie. Nie zmienia to faktu, że zaplecze PO podjęło się najbardziej ohydnej w historii kampanii przeciwko polskiemu Kościołowi i polskiemu Papieżowi (Sakiewicz, 2023).

Poziom ataków i opozycję porównał do „bolszewickiej dziczy. Smród kacapskich onuc można wyczuć na odległość [...] To postbolszewia w czystej postaci” (Sakiewicz, 2023). Wtórował mu Witold Gadowski, pisząc o reportażu, że jest to „sterowana jak z najlepszych ubeckich wylęgarni propaganda skierowana przeciwko osobie naszego papieża”, i dalej: „oni liczą młodszych, tych, którzy nie widzieli zdrajców w akcji” (Gadowski, 2023). Jego zdaniem w Polsce toczy się „decydująca bitwa o najwyższe wartości” i planowany na 2 kwietnia marsz w Krakowie może stać się „zwycięstwem w tej walce”. Zaznaczył, że: „Politycy mogą na nasz marsz przyjść, ale wyłącznie jako zwykli obywatele” (Gadowski, 2023).

Szerzej na kontekst reportażu spojrział Tomasz Łysiak, który stwierdził, że jego celem jest to, aby Polacy odwrócili się od tego, co katolickie, co polskie i co święte – „Uderzono w ideę świętości, przyklejono błoto pedofilii do postaci Jana Pawła II”. Zdaniem Łysiaka mamy do czynienia z „frontalnym i szerokim atakiem na Kościół katolicki jako taki, łącznie z sakramentami, rolą księży czy kultem księży”. Ale to się nie uda, „nie zamkną ust – ludzie wyjdą na ulice. Już 2 kwietnia, w rocznicę śmierci Jana Pawła II” (Łysiak, 2023).

W podobnym tonie wypowiedział się Piotr Lisiewicz, który książkę Overbeeka i reportaż Gutowskiego nazwał „operacją przeciwko Janowi Pawłowi II”. Dodał też: „To jest wojna, w której metodycznie, krok po kroku, rozstrzelane mają zostać wszystkie symbole kojarzące się z JP II [...] Jak ustaliliśmy, niebawem czeka nas atak na rodziców Ojca Świętego. Najważniejsze: te ataki nie mają nic wspólnego z walką z pedofilią, ona jest tylko jednym z używanych pocisków, a kaliber broni każdorazowo dostosowywany jest do obiektu, który ma zostać uni-

cestwiony” (Lisiewicz, 2023). Według Lisiewicza chodziło o to, żeby podważyć wszystkie symbole kojarzące się z Janem Pawłem II.

2.4. Podsumowanie

Zaprezentowane wyżej reakcje na reportaż różniły się kierunkiem oburzenia, jego intensywnością i wpływem na dalszy bieg wydarzeń. Główne stanowiska medialnego dyskursu¹ były następujące:

1. Karol Wojtyła wiedział o przypadkach pedofilii w Kościele katolickim w Polsce i je tuszował (Marcin Gutowski, Ekke Overbeek);

2. Karol Wojtyła wiedział o przypadkach pedofilii i reagował na nie, jednak w stopniu niedostatecznym, nieskutecznie (między innymi ksiądz Tadeusz Isakowicz-Zaleski);

3. Karol Wojtyła wiedział i skutecznie interweniował, wprowadzając sankcje przeciwko księżom-pedofilom (Tomasz Krzyżak);

4. Pontyfikatu Jana Pawła II nie można sprowadzać do jednego wątku pedofilii;

5. Publikacje TVN24 i *Maxima Culpa* są „drugim zamachem na Jana Pawła II” (arcybiskup Marek Jędraszewski);

6. To jest ohydna kampania przeciwko polskiemu Kościołowi i polskiemu papieżowi (między innymi Tomasz Sakiewicz, Piotr Lisiewicz, Tomasz Łysiak);

7. Reportaż jest stronniczy, nierzetelny i jego tezy nie znajdują potwierdzenia w dokumentach (profesor Dominika Żukowska-Gardzińska);

8. Papież Jan Paweł II był wielkim człowiekiem, „bądźmy mu wierni”, „Papież się obroni” (kardynał Stanisław Dziwisz, arcybiskup Grzegorz Ryś);

9. Sprawa papieża mocno podzieliła społeczeństwo, a potrzeba spokojnej, rozsądnej debaty (ksiądz profesor Andrzej Kobyliński); sprawę trzeba badać i doprowadzić do otwarcia archiwów kościelnych (Tomasz Terlikowski).

Niewątpliwie największe znaczenie polityczno-społeczne miały zachowania i reakcje polityków oraz osób związanych z Kościołem. To oni, a nie media, zdecydowali o kierunkach rozwoju dyskursu dotyczącego roli Jana Pawła II w tuszowaniu pedofilii w Kościele katolickim. Kościół potraktował wspomniane wyżej publikacje książki i reportażu o Janie Pawle II jako atak na papieża, drugi zamach, podważanie jego świętości, wojnę kulturową z chrześcijaństwem, zanegowanie najważniejszych wartości narodu polskiego. W żaden sposób ani Kościół, ani politycy prawicy, ani konserwatywni publicyści (poza Tomaszem Terlikowskim) nie odnieśli się merytorycznie do postawionych w tych publikacjach zarzutów dotyczących wiedzy na temat czynów pedofilskich księży i niedostatecznej reakcji Jana Pawła II na te przypadki. Efektem takiej jednowymiarowej narracji była organizacja tak zwanych marszów papieskich w całym kraju jako wyrazu oburzenia wobec tego reportażu *Franciszkańska 3*.

3. Inicjatywy polityczne i społeczne

Reakcjami na reportaż *Franciszkańska 3* były inicjatywy polityczne i społeczne. Wśród nich największe znaczenie miały uchwała Sejmu RP z 9 marca, listy Jarosława Kaczyńskiego

¹ Pojęcie dyskursu jest tu rozumiane zgodnie z koncepcją Teuna A. van Dijka jako język w użyciu, wydarzenie komunikacyjne i tekst w kontekście (van Dijk, 2001).

w obronie czci papieża oraz przede wszystkim marsze w osiemnastą rocznicę śmierci Jana Pawła II.

Sondaże przeprowadzone po emisji reportażu Marcina Gutowskiego *Franciszkańska 3* pokazały, że wzrosło poparcie dla papieża. Instytut Badań Pollster zapytał Polaków, czy papież jest dla nich autorytetem. Pozytywnie odpowiedziało 70 procent respondentów (Brzozowski, 2023). Jednocześnie z kolejnego badania wynikało, że 67 procent respondentów poparło uchwałę Sejmu (tamże). Jednak według sondażu IPSOS dla Oko.press 70 procent wyborców Koalicji Obywatelskiej i 66 procent wyborców Lewicy opowiedziało się za uznaniem odpowiedzialności Jana Pawła II za ukrywanie molestowania seksualnego i chronienie sprawców (wyżej wymienione badania były przeprowadzone 13–14 marca oraz 20–23 marca). Z kolei w sondażu IBRIS przeprowadzonym 13–15 marca 2023 roku na pytanie: „czy Jan Paweł II jest dla ciebie autorytetem?” 72 procent badanych odpowiedziało „tak”. Dla porównania, w grudniu 2022 roku było to 58 procent, a bezpośrednio po emisji reportażu – 65 procent (JMK, ADOM, 2023). Jednocześnie 50,9 procent uznało toczącą się w mediach dyskusję za atak na Jana Pawła II, 32,1 procent – za próbę pokazania prawdy o jego przeszłości, a 17 procent odpowiedziało: „nie wiem” (Krzyżak, 2023).

W klasycznym modelu muckrakingu (zob. rys. 1 w niniejszym artykule) po publikacji następuje mobilizacja opinii publicznej, najczęściej będąca pochodną społecznego oburzenia wskazującego na przestępstwa popełniane przez negatywnego bohatera lub negatywnych bohaterów reportażu śledczego. W przypadku reportażu *Franciszkańska 3* reakcja uległa transformacji w oburzenie skierowane przeciwko twórcom reportażu i stacji TVN za pomocą technik perswazyjnych zastosowanych przez prorządowe media i polityków Zjednoczonej Prawicy przy biernej postawie polityków opozycji, którzy znając sondaże w sprawie poparcia społecznego dla osoby Jana Pawła II, prawdopodobnie nie chcieli się narażać swojemu elektoratowi. Z badania przeprowadzonego przez Social Changes dla portalu polityka.pl wynikało, że Jan Paweł II jest postacią ważną nie tylko dla 95 procent wyborców Zjednoczonej Prawicy, lecz także dla 61 procent wyborców Koalicji Obywatelskiej oraz 65 procent wyborców Polski 2050 (*Rośnie autorytet Jana Pawła II wśród Polaków. Badani popierają też uchwałę sejmową w jego obronie*). W głosowaniu nad uchwałą sejmową jedynie Lewica wyraziła sprzeciw wobec traktowania osoby papieża jako niekwestionowanego dobra wszystkich Polaków. Większość partii albo głosowała za uchwałą, albo uznała, że w ich politycznym interesie jest powstrzymanie się od głosu. Tym aktem politycznej kapitulacji albo politycznej rozważności (ocena będzie zależeć od politycznych sympatii i antypatii) uznana została dominacja konserwatywnej i propapieskiej narracji, czego konsekwencją była organizacja marszów papieskich.

3.1. Mobilizacja opinii publicznej i jej efekt: „marsze papieskie”

W niedzielę 2 kwietnia w 64 miastach w Polsce odbyły się tak zwane marsze papieskie. Oficjalnym powodem była osiemnasta rocznica śmierci Jana Pawła II. Stały się one wyrazem czci i hołdu dla papieża Polaka i jego świętości. Jednak z pewnością nabrały one innego znaczenia w związku z wyżej omawianymi publikacjami. Można z dużym prawdopodobieństwem uznać, że rzeczywistym powodem ich organizacji była chęć zamianifestowania solidarności z papieżem i wyrażenia sprzeciwu wobec oskarżeń wysuwanych wobec niego przez liberalne i lewicowe media. Pomysłodawczyni marszu w Warszawie Małgorzata Żaryn (prywatnie żona polityka PiS Jana Żaryna), autorka książek i publikacji historycznych, twierdziła, że inicjatywa jest „oddolna, inspirowana przez Opatrzność Bożą”, a organizatorka marszu Barbara Konarska z Instytutu Pileckiego zaznaczyła, że marsz jest „kompletnie apolityczny” i nie ma wsparcia instytucji państwowych, aczkolwiek przyznała, że „impulsem są ataki na Jana Pawła II” (Krzyżowska, 2023). Marsz był współorganizowany między innymi przez Centrum Życia i Rodziny,

Akcję Katolicką, Różaniec bez Granic, NSZZ „Solidarność” i Kluby „Gazety Polskiej”. W Krakowie jednym z organizatorów marszu był Witold Gadowski, publicysta prawicowych mediów (między innymi „Gazety Polskiej”). Organizatorzy mówili o spontaniczności i inicjatywie oddolnej, ale na wielu marszach widać było polityków Zjednoczonej Prawicy, którzy manifestowali swój stosunek do Jana Pawła II. Wśród uczestników marszów znaleźli się między innymi wicepremier, szef MON Mariusz Błaszczak, prezes Trybunału Konstytucyjnego Julia Przyłębska, sędzia TK Stanisław Piotrowicz, wiceminister zdrowia Waldemar Kraska, wiceszef klubu parlamentarnego PiS Marek Suski, wiceminister kultury i dziedzictwa narodowego Jarosław Sellin, europoseł Patryk Jaki. Jak relacjonował portal tvn24.pl, uczestnicy i uczestniczki przynieśli ze sobą biało-czerwone oraz papieskie biało-żółte flagi, portrety i obrazki z papieżem oraz różańce. Wiele osób w rękach trzymało palmy wielkanocne. Rozdawane były przypinki z papieżem i hasłem: „Ty nas obudziłeś! My cię obronimy” (kz, momo/b, 2023).

Marsze były poprzedzane wypowiedziami i inicjatywami polityków, a jedną z nich był list Jarosława Kaczyńskiego do członków Prawa i Sprawiedliwości. Kaczyński pisał w nim między innymi: „W tym wyjątkowym dniu nie tylko – jak co roku – dziękujemy Panu Bogu za ten niezmierny dar, jakim dla Kościoła, Polski i Świata był i jest Papież-Polak oraz upamiętniamy Wielkiego Rodaka, który zasiadł na stolicy Piotrowej, ale także stajemy w obronie jego czci i dobrego imienia”. Wcześniejsze publikacje dotyczące papieża, które są przedmiotem niniejszego artykułu, nazwał: „bezprecedensową kampanią insynuacji i pomówień wymierzonych w osobę Świętego Jana Pawła II”. Jego zdaniem: „Bezpośredni cel tej haniebnej akcji defamacyjnej, oszczerczej skoordynowanej medialnej nagonki, może być tylko jeden: zniszczenie autorytetu najwybitniejszego Polaka w naszych dziejach, zszarganie Jego imienia i przemilczenie zasług, moralne zdegradowanie Go do poziomu ludzi popełniających czyny pedofilskie”. Zamysłem ostatecznym mają być zdeintegrowanie i atomizacja społeczeństwa, zniszczenie tradycyjnych wartości, „a następnie zbudowanie na ich gruzach nowego wspólnego świata, stworzenie nowej kultury i wykucie nowego człowieka” (*Jarosław Kaczyński napisał list do członków PiS ws. Jana Pawła II*).

Marsze były transmitowane przez Telewizję Polską, a ich zwieńczeniem był uroczysty koncert poświęcony papieżowi w Wadowicach – miejscu urodzin Karola Wojtyły. TVP Info nadała wielogodzinną relację na żywo z marszów w wielu miastach Polski, aczkolwiek najwięcej czasu poświęciła marszowi w stolicy². Ramy opisu wydarzenia zostały określone przez paski pojawiające się na dole ekranu telewizyjnego. Najczęściej wyświetlany był pasek z napisem: „WIELKI MARSZ KATOLICYZMU I POLSKOŚCI” (Relacje TVP info, 2023). Kiedy na ekranie pojawiły się obrazy filmowe z Lublina, na pasku widzowie mogli przeczytać tekst pozornie informacyjny, ale w istocie o charakterze perswazyjnym: „PAPIESKI MARSZ WDZIĘCZNOŚCI W LUBLINIE”. Przekaz był jednoznaczny: dziedzictwo Jana Pawła II to jest tradycja, która powinna nas łączyć, powinna być „żywym elementem naszej tożsamości” (Relacje TVP Info, 2023). Profesor Paweł Skibiński w wywiadzie w TVP Info, oceniając reportaż TVN24, stwierdził: „Zabrakło przede wszystkim rzetelności i uczciwości [...] należy dyskutować, bo może być tak, że Jan Paweł II się pomylił, to jest możliwe, ale należy się takiej postaci przede wszystkim rzetelność, to znaczy rzetelność, dążenie do prawdy, no niestety tamte materiały nie spełniały tego kryterium”. W odpowiedzi na pytanie dziennikarki o to, jak pokazywać prawdę o Janie Pawle II, zauważył, że: „To, co jest bardzo niebezpieczne, co pokazał ten atak na Jana Pawła II, to to, że część społeczeństwa nie ma świadomości, na czym polega waga tego dziedzictwa, my musimy zareagować bardziej długofalowo niż tylko poprzez uczestnictwo w marszach i przypomnieć to przesłanie, które Jan Paweł II do nas skierował,

² Opis marszów papieskich z 2 kwietnia 2023 roku autor artykułu oparł na nagranych przez siebie relacjach i rozmowach prowadzonych „na żywo” tego dnia w TVP Info.

a to przesłanie jest oparte na obiektywnej prawdzie i na zachowaniu ludzkiej wolności”. Tłem dla tych wypowiedzi były zdjęcia filmowe z papieżem, który przytula do siebie dzieci, obejmuje je, całuje w główki – zdjęcia wzruszające, pokazujące w jaki sposób papież traktował dzieci. Tymczasem w programie ani razu nie zadano gościom fundamentalnego pytania, czy ich zdaniem papież wiedział o przypadkach pedofilii wśród księży i jak na nie reagował. Tego typu pytania nie wchodziły bowiem w tworzoną programem ramę interpretacyjną, w której nie było miejsca na naruszenie świętości i wielkości Jana Pawła II.

W trakcie relacji z marszy papieskich kilkakrotnie przytoczono fragmenty listu Jarosława Kaczyńskiego do członków Prawa i Sprawiedliwości. Świadczy to o mediatyzacji polityki i wykorzystaniu wydarzenia o charakterze religijnym do celów politycznych. Mimo że treść listu pozornie nie odnosiła się do bieżącej walki wyborczej, to mogła służyć do oddziaływania politycznego zarówno na wyborców Prawa i Sprawiedliwości i polityków tej partii, jak i wszystkich uczestników marszów. Kaczyński określił publikacje dotyczące Jana Pawła II jako „haniebne”.

Reporterzy stacji TVP Info akcentowali, że marsze odbywają się w obronie dobrego imienia Jana Pawła II, które było poddawane publicznej krytyce przez nieprzychylnie mu środowiska. Tomasz Sakiewicz, jeden z inicjatorów marszów wspieranych i współorganizowanych przez Kluby Gazety Polskiej, nazwał je „wielkim poruszeniem społecznym”:

Polacy zostali poruszeni w takim miejscu, którego postsowieckie, postubeckie media, które to zorganizowały, za którymi stoją politycy chyba głównie z Platformy, się nie spodziewały. Oni liczyli, że zrobią taki test, zrobią mały skandal [...]. Oni chcieli przeprowadzić test, czy można uderzyć w centrum (TVP Info, 2023).

Według Sakiewicza uderzyli w polskość, polskie wartości, polską tożsamość. Wtórował mu redaktor naczelny tygodnika „Sieci” Jacek Karnowski, który powiedział, że „uderzenie w Jana Pawła II jest uderzeniem w jedność narodu”, i wzywał, żeby mocniej bronić „naszej tożsamości, naszej wiary”.

W przedstawionych wypowiedziach wyraźnie dominowała rama tożsamości narodowej skojarzona z postacią Jana Pawła II, a jakakolwiek krytyka papieża przedstawiana była jako atak na narodowe świętości, najwyższe wartości, polskość, katolicyzm i chrześcijaństwo, atak będący przejawem wojny kulturowej, zmierzającej do budowy nowego człowieka, nowego społeczeństwa, wykorzenionego z tradycji i kultury, pozbawionego Boga i religii.

3.2. Marsze papieskie jako wydarzenie medialne

Marsze papieskie były rodzajem wydarzenia medialnego z dominantą koronacji. Samo wydarzenie medialne jako pojęcie medioznawcze zostało wnikliwie opisane przez Daniela Dayana i Elihu Katza w głośnej książce *Media Events. The Live Broadcasting of History* (1992, wydanie polskie *Wydarzenia medialne. Historia transmitowana na żywo*, 2008). Według ich definicji: „wydarzenie medialne to uroczystość, która stanowi urlop od codzienności (syntaktyka), której uświęcone treści traktowane są z namaszczeniem (semantyka) i której oddana widownia czynnie w niej uczestniczy (pragmatyka)” (Dayan, Katz, 2008, s. 8).

Wydarzenia medialne dotyczą spraw wielkiej wagi, są odpowiednio inscenizowane dla potrzeb telewizyjnej transmisji, obudowane dramaturgią, mają określone stadia rozwoju, z inauguracją i finałem, są świętem i często dotyczą „świętości”. Wydarzenia medialne są planowane z góry, anonsowane z wyprzedzeniem, mają charakter ceremonii, elektryzują widownię. Ich przebieg ma charakter podniosły i budzi szacunek. Według Dayana i Katza „sens wydarzenia, czyli jego wymiar semantyczny, wyznaczają zwykle organizatorzy, media zaś przyjmują ich punkt widzenia” (Dayan, Katz, 2008, s. 52). Wydaje się jednak, że obecnie

media mają dużo większy wpływ na organizację wydarzeń i organizatorzy w coraz większym stopniu dostosowują je do logiki mediów.

Wydarzenia medialne dzielą się na konkwesty, koronacje i konkursy³. Marsze stały się wydarzeniem medialnym z cechami charakterystycznymi dla koronacji. Koronacją – według typologii Daniela Dayana i Elihu Katza – są zarówno uroczystości koronacyjne (na przykład królowej Elżbiety II), jak i pogrzeby (tej samej monarchini, prezydenta Johna F. Kennedy’ego czy papieża Jana Pawła II). Wspólną cechą różnych wydarzeń medialnych jest ich transmisja na żywo, ponadto wydarzenia medialne mają mniej lub bardziej rozbudowany scenariusz określający ich przebieg i ważne momenty. Marsze były transmitowane przez Telewizję Polską (TVP Info). Telewizja pozwala obejrzeć całość wydarzenia i egalitaryzuje dostęp do niego. Daje poczucie obecności „tu i teraz”.

Według Dayana i Katza: „Koronacje przypominają zbiorowościom ich kulturowe dziedzictwo, zapewniają społeczną i kulturową ciągłość, zachęcają publiczność do przeprowadzenia rachunku zysków i strat” (Dayan, Katz, 2008, s. 83). W koronacjach jest rytuał, a pokazując ją, „telewizja ćwiczy widownię w rozpoznawaniu szczegółów oglądanej ceremonii. Starannie artykułuje znaczenie symboli, nadaje wydarzeniu oprawę oddzielającą je od codzienności i monumentalizuje, podtrzymując jego oficjalną definicję, a także narzucając tok narracji i komentarze kształtujące interpretacje” (tamże). Wydarzenia medialne mają funkcje integracyjne, często są też powiązane z konfliktem. W przypadku marszów konflikt pozornie tylko dotyczył sporu, czy Jan Paweł II wiedział, czy nie wiedział o pedofilii w Kościele, ale – według organizatorów i uczestników marszów – sięgał głębszych zasad i wartości, na których ufundowana została cała cywilizacja chrześcijańska. Koronacja dotyczy wielkiego człowieka, który często miał wrogów. W przypadku Jana Pawła II tym wrogiem było państwo komunistyczne walczące z religią. W przekazach z marszu widoczne były rewerencja i ceremonialność, z jakimi telewizja prezentowała wydarzenie, a prezertry telewizyjni zamienili się – zgodnie z wyżej opisaną charakterystyką wydarzeń medialnych – w kapłanów, przenoszących wydarzenie w sferę sacrum (por. Dayan, Katz, 2008, s. 47).

Marsze papieskie były, w znaczeniu symbolicznym, drugą koronacją papieża – koronacją pośmiertną, a zarazem przypomnieniem jego zasług i autorytetu. Cechą wydarzeń medialnych jest bowiem tworzenie przez nie autorytetów, względnie ich potwierdzanie i ugruntowywanie. Marsze w obronie Jana Pawła II były uroczystościami starannie zaplanowanymi, ze scenariuszami opracowanymi dla potrzeb i logiki mediów (przede wszystkim telewizji). W schemacie wydarzeń medialnych przedstawionym przez Dayana i Katza znajdują się następujące elementy: częstotliwość występowania, reguły, miejsca, oponenti, szanse, istota dramatu, rola głównych wykonawców, rola prezentera TV, rola widowni, przesłanie, prawomocność władzy, zarządzanie konfliktem społecznym, orientacja temporalna. Z kolei telewizja narzuca tok narracji i komentarze kształtujące interpretacje (Dayan, Katz, 2008, s. 80 n.).

Analizując marsze papieskie według tych kategorii, można zauważyć, że miejscem wydarzenia były ulice, place i kościoły. Oponentami byli przeciwnicy marszów i wszyscy, którzy przez zwolenników marszów zostali uznani za wrogów religii i Jana Pawła II. Ten wątek był szczególnie podkreślany w komentarzach studyjnych (ekspertów, dziennikarzy, księży), stających się tym samym częścią wydarzeń, które opisywały. Szansą dla uczestników było podtrzymanie dobrego imienia papieża, a jednym z celów – dyskredytacja przekazu stacji telewizyjnej z komunistycznym rodowodem (TVN). Widownia (uczestnicy) miała symbolizować ciągłość niezachwianej wiary w świętość Jana Pawła II, który poprzez to wydarzenie medialne kreowany był na „herosa”. Uczestnicy marszu wyrażali sprzeciw wobec szkalowa-

³ Dokładną klasyfikację wydarzeń medialnych i różnice pomiędzy ich rodzajami czytelnik znajdzie w książce Dayana i Katza (2008, tabela 1, s. 80–81).

nia papieża. W czasie manifestacji doświadczali solidarności grupowej, wzmacniali wiarę w bronione wartości i podtrzymywali tożsamość polskiego katolicyzmu, co było wyrażone na pasku w TVP: „Wielki marsz w obronie katolicyzmu i polskości”. Zwolennicy Jana Pawła II odnowili przysięgę wierności wobec Karola Wojtyły i reafirmowali wartości, które głosił. Rola prezenterów (TVP) polegała na pełnym czci odniesieniu do marszu oraz przychylnym dla uczestników komentowaniu ich zachowań. Prezenterzy mieli wręcz „nabożny” stosunek do przedstawianych wydarzeń, stosunek pełen czci, a w kategoriach opisanych przez Dayana i Katza – stosunek „kapłański”. Zaproszeni do studia eksperci i dziennikarze tworzyli zaplecze narracyjne odpowiednio opracowanych komentarzy, ramując przekaz zgodnie z interpretacją korzystną dla idei „świętości” Jana Pawła II. Jeśli chodzi o tak zwane zarządzanie konfliktem społecznym, to w tym przypadku transmisja wydarzeń podgrzewała zarówno konflikt społeczny, religijny, jak i polityczny. Dayan i Katz, definiując koronację, podkreślali, że inscenizuje ona władzę tradycyjną, która polega na „wierze w świętość tradycji i w konieczność posłuchu wobec tych, których owa tradycja wyniosła do władzy” (Dayan, Katz, 2008, s. 91). To ciekawa uwaga, jeśli zestawimy ją z częstym przywoływaniem przez Prawo i Sprawiedliwość swoistej legitymizacji własnej władzy, która według polityków polskiej prawicy jest emanacją i kwintesencją narodowej tradycji. Ważnym elementem scalającym politykę z postacią Jana Pawła II i jego kultem był list Jarosława Kaczyńskiego, służący za ramę interpretacyjną wydarzenia i wyznaczający ramę przekazu telewizyjnego. Jednocześnie uczestnictwo polityków prawicowych w marszu, zgodnie z teorią primingu, czyli torowania, wskazywało na wzorce postaw, według których mieliby być oceniani politycy⁴.

W czasie wydarzeń medialnych społeczeństwo staje się bardzo podatne na indoktrynację. Ludzie śledzący „zmonopolizowany przekaz establishmentu, gotowi są na jego przyjęcie” (Dayan, Katz, 2008, s. 59). Dodajmy, że są na to gotowi zwłaszcza wtedy, kiedy komentarze są jednostronne, a samo wydarzenie dotyczy ważnej dla narodu historycznej postaci. Elementy tkwiące w retoryce przekazu mogą skutecznie manipulować odbiorcą. Wydarzenie medialne może mieć charakter zbiorowego katharsis (jak pogrzeb Jana Pawła II), jak również może być źródłem przemian (choćby tymczasowych, jak zawieszenie wojny pomiędzy kibicami Wisły Kraków i Cracovii), wyrażać tęsknotę za bohaterstwem, a jednocześnie nobilitować jego uczestników, wykluczając zarazem osoby już wykluczone poprzez samą nieobecność w wydarzeniu. Dayan i Katz odnotowali, że gdy „widowisko medialne postrzegane jest jako odpowiedź na wcześniejsze wydarzenia albo społeczny kryzys, to jego oddziaływanie na opinię publiczną staje się ewidentne” (Dayan, Katz, 2008, s. 61).

Wydarzenie medialne, które jest przedmiotem niniejszego omówienia, zostało wykreowane w procesie mediatyzacji newsa śledczego opublikowanego w reportażu *Franciszkańska 3* i w książce *Maxima culpa*. W opisanych przez Jespera Strömbäcka i Franka Essera (2009) wymiarach mediatyzacji na poziomie trzecim przekazy polityczne i społeczne są podporządkowane logice mediów. Istotne pytanie brzmi: czy przekaz mediów odzwierciedla ich komercyjne, technologiczne i profesjonalne potrzeby i interesy, czy też interesy politycznych instytucji i aktorów politycznej sceny (Esser i Strömbäck, 2014; por. Nowak-Teter, Pleszczyński, 2022). W omawianym przypadku wydaje się, że chociaż działania politycznych aktorów podporządkowane zostały logice mediów, to sama logika mediów została jednocześnie wykorzystana przez polityków do realizacji postawionych przez nich ukrytych celów. Poprzez wpływ na agendę dnia i następnie na ramowanie newsów o marszu politycy Zjednoczonej

⁴ Efekt primingu (torowania) polega na tym, że programy informacyjne ustanawiają kryteria oceny osób i kwestii politycznych. Priming sugeruje za pomocą treści newsów, jakie zagadnienia odbiorcy powinni traktować jako punkty odniesienia do oceny dokonań liderów politycznych i rządów, w ten sposób tworząc kryteria oceny działań polityków (zob. Nowak, 2012).

Prawicy narzucili społeczeństwu określoną narrację i interpretację wydarzeń. W warunkach działania polskich mediów publicznych, całkowicie opanowanych, skolonizowanych i zdominowanych przez ugrupowania rządzące, politycy kształtowali przekaz zgodnie z logiką mediów i ze swoim własnym interesem.

WNIOSKI

News śledczy (będący główną ideą reportażu) w opisywanym przypadku przekształcił się w wydarzenie medialne na mocy następujących warunków:

1. News dotyczył znanej postaci uznawanej za autorytet.
2. Reakcją na news było oburzenie społeczne.
3. Dyskusja w mediach wywołana newsem nie została zakończona jednoznacznym rozstrzygnięciem.
4. Konieczne było wzmocnienie narracji inicjatywami społecznymi lub/i politycznymi.
5. Mobilizacja opinii publicznej doprowadziła do organizacji wydarzenia będącego reakcją na news śledczy.
6. Wydarzenie (marsze papieskie) było transmitowane w mediach, stając się wydarzeniem medialnym.

Odnosząc te uwagi do modelu muckrakingu, należy zauważyć, że reportaż śledczy *Franciszkańska 3* realizuje subwariant skróconego modelu muckrakingu, pozbawiony elementu politycznych konsekwencji, a w części odnoszącej się do inicjatyw politycznych rozszerzony o inicjatywy społeczne organizacji powiązanych z Kościołem katolickim w Polsce.

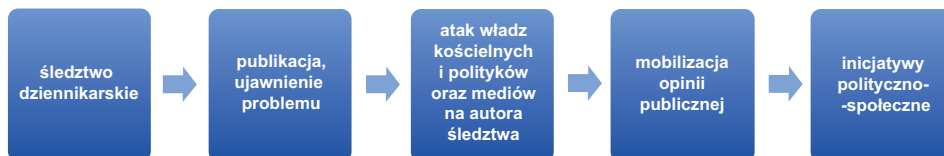
Subwariant skróconego modelu muckrakingu podanego przez Molotcha, Protessa i Gordona przedstawia się następująco (rys. 2):

Rys. 2.

Opracowanie własne na podstawie: Molotch, Protess, Gordon, 1996, s. 44; cyt. za: Adamczyk, 2008, s. 59.

W opisywanych w niniejszym artykule reakcjach na reportaż *Franciszkańska 3* mamy do czynienia z oryginalnym subwariantem, który dodaje do wyżej zaprezentowanego kluczowy element: atak władz kościelnych i polityków oraz mediów prawicowych na autorów dziennikarskiego śledztwa. Schemat tego subwariantu muckrakingu składa się z pięciu niżej wymienionych elementów (rys. 3):

Rys. 3

Opracowanie własne.

Ów schemat prezentuje wszystkie fazy procesu przebiegającego od dziennikarskiego śledztwa, którego wyniki zostały opublikowane w reportażach Marcina Gutowskiego, po negatywne reakcje władz Kościoła katolickiego, polityków prawicy i części mediów oraz społeczeństwa. W wyniku tych reakcji zamiast oczekiwanej przez autora reportażu pogłębionej dyskusji na temat postępowania Karola Wojtyły, a później Jana Pawła II wobec księży-pedofilów nastąpiła mobilizacja obrońców dobrego imienia papieża, która zaowocowała organizacją w całym kraju marszów papieskich w osiemnastą rocznicę śmierci Jana Pawła II, będących manifestacją „katolicyzmu i polskości” oraz wyrazem moralnego poparcia dla osoby i dziedzictwa Jana Pawła II. Marsze są przykładem wydarzenia medialnego w odmianie koronacji, wywołanego newsem śledczym, który spowodował skutki przeciwne do zamierzonych. Śledztwo dziennikarskie i jego oddziaływanie na opinię publiczną nie doprowadziły do znaczących politycznych konsekwencji i w niewielkim stopniu wpłynęły na zmianę wizerunku papieża Polaka.

Zrealizowany w przypadku reportażu *Franciszkańska 3* nieznanym wcześniej, swoisty subwariant modelu muckrakingu, charakterystyczny dla warunków politycznych w Polsce, zatrzymuje się na etapie inicjatyw politycznych i społecznych (w takiej kolejności wystąpiły w rzeczywistości), które przeobraziły oburzenie społeczne w wydarzenie medialne, ale były pozbawione dalszych i długotrwałych skutków, czyli do pełnej realizacji najbardziej wyczerpującego wariantu muckrakingu zabrakło elementu określanego jako „polityczne konsekwencje”. Dyskusja publiczna wywołana przez publikacje Gutowskiego i Overbeeka była z początku bardzo burzliwa, ale szybko została wygaszona ze względu na brak zainteresowania polityków wszystkich opcji, by przekształcić kwestię odpowiedzialności Jana Pawła II za pedofilię wśród księży w temat nadchodzących wyborów parlamentarnych w roku 2023. Jednocześnie, jeśli chodzi o tak zwaną sprawczość dziennikarstwa śledczego, to w tym przypadku mieliśmy do czynienia z całkowitym *novum*, albowiem po raz pierwszy pojawiła się w sferze publicznej tego rodzaju reakcja na wyniki dziennikarskiego śledztwa. W dużym stopniu zostały one zanegowane przez obrońców Jana Pawła II, przez co stały się osią konfliktu światopoglądowego i wywołały oburzenie znacznej części opinii publicznej. Taka reakcja była odmienna od dotychczasowych schematów znanych z historii śledztw dziennikarskich w Polsce (por. Palczewski, 2018), albowiem wcześniejsze kończyły się politycznymi i społecznymi lub prawnymi konsekwencjami, a w skrajnych przypadkach prowadziły do zmiany władzy w Polsce (na przykład afera Rywina, taśmy Renaty Beger czy afera podsłuchowa).

Bibliografia

- Adamczyk, W. (2008). *Amerykańskie archetypy dziennikarstwa śledczego*. Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.
- Biskup Muskus: Trzymanie w dłoni obrazka z wizerunkiem Jana Pawła II nie odnowi oblicza tej ziemi (2023, 13 marca). *Wprost*. Dostęp 11 maja 2023 z <https://www.wprost.pl/polityka/11135704/biskup-muskus-trzymanie-w-dloni-obrazka-z-wizerunkiem-jana-pawla-ii-nie-odnowi-oblicza-tej-ziemi.html>.
- Brzozowski, A. (2023, 15 marca). Polacy murem za papieżem! Tak reportaż „Franciszkańska 3” wpłynął na opinie o Janie Pawle II [sondaż]. „Super Express”. Dostęp 11 maja 2023 z <https://polityka.se.pl/wiadomosci/polacy-murem-za-papiezem-tak-reportaz-franciszkanska-3-wplynal-na-opinie-o-janie-pawle-ii-sondaz-aa-hqmN-GaZ3-BbSg.html>.
- Chrabota, B. (2023, 13 marca), Wybory mogą zniszczyć pamięć o Janie Pawle II. Dostęp 12 maja 2023 z <https://www.rp.pl/komentarze/art38111001-boguslaw-chrabota-wybory-moga-zniszczyc-pamiec-o-janie-pawle-ii>.

- Ćwieliuch, J. (2023, 29 marca–4 kwietnia). Król Jan Paweł II. Czy odmieni oblicze tych wyborów? Piłka ciągle jest w grze. *Polityka*.
- Ćwiklak, D. (2023, 13–19 marca). Barka głupców. *Newsweek*.
- Dayan D., Katz E. (2008). *Wydarzenia medialne. Historia transmitowana na żywo*, przeł. A. Sawisz. Muza.
- DKO (2023, 8 marca). Arcybiskup Rys reaguje na zarzuty dotyczące Jana Pawła II. „Papież się obroni”. Onet.pl. Dostęp 12 maja 2023 z <https://wiadomosci.onet.pl/lodz/arcybiskup-rys-reaguje-na-zarzuty-dotyczace-jana-pawla-ii-papiez-sie-obroni/vjz4xl>.
- Dolak, M. (2023, 7 marca). Książd nie ma wątpliwości. To stanie się w Polsce po głośnym reportażu. WP.pl. Dostęp 12 maja 2023 z <https://wiadomosci.wp.pl/trzesienie-ziemi-w-polskim-kosciele-to-jest-spra-wa-zbyt-powazna-6873688839396032a>.
- Fijałek, K. (2023, 9 marca). Sejm. Uchwała w sprawie obrony dobrego imienia św. Jana Pawła II. RMF24. Dostęp 11 maja 2023 z https://www.rmf24.pl/polityka/news-sejm-uchwala-w-sprawie-obrony-do-brego-imienia-sw-jana-pawla-nld,6644760#crp_state=1.
- Florencek, K. (2023, 18 marca). Kaczyński napisał list w obronie papieża. Twierdzi, że wie, dlaczego powstał reportaż TVN24. Natemat.pl. Dostęp 11 maja 2023 z <https://natemat.pl/475919,jaroslaw-ka-czynski-reaguje-prezes-pis-o-nagonce-na-jana-pawla-ii>.
- Gadowski, W. (2023, 29 marca). Biały krakowski marsz. *Gazeta Polska*.
- Godlewska, P.E. (2023a, 8 marca). Abp Marek Jędraszewski: Drugi zamach na Jana Pawła II. Interia.pl. Dostęp 11 maja 2023 z <https://wydarzenia.interia.pl/religia/news-abp-marek-jedraszewski-drugi-zamach-na-jana-pawla-ii,nld,6641978>.
- Godlewska, P.E. (2023b, 8 marca). Premier: Są środowiska, które próbują wywołać cywilizacyjną wojnę w Polsce. Interia.pl. Dostęp 11 maja 2023 z <https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-premier-sa-srodowiska-ktore-probuja-wywolac-cywilizacyjna-wo,nld,6642217>.
- Gospodarek, D. (2023, 17 marca). Prof. Żaryn: nie ma dowodów na to, że abp Wojtyła ukrywał księży pedofilów. eKAI. Dostęp 12 maja 2023 z <https://www.ekai.pl/prof-zaryn-nie-ma-dowodow-na-to-ze-abp-wojtyla-ukrywal-ksiezy-pedofilow/>.
- Gronek, M. (2023, 7 marca). Komunikat Episkopatu ws. reportażu o Janie Pawle II. PAP. Dostęp 11 maja 2023 z <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1545620%2Ckomunikat-episkopatu-ws-reportazu-o-janie-pawle-ii.html>.
- Gutowski, M. (2023, 4 marca). Czarno na białym. Bielmo. Franciszkańska 3. TVN24. Dostęp 11 maja 2023 z <https://tvn24.pl/go/programy,7/czarno-na-bialym-bielmo-odcinki,880782/odcinek-12,S00E12,1010607>.
- Harcup, T. (2010). *Dziennikarstwo – teoria i praktyka*, przeł. E. Rodzeń-Leśnikowska, D. Leśnikowski. Wydawnictwo Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej.
- Jarosław Kaczyński napisał list do członków PiS ws. Jana Pawła II (2023). *Polsatnews.pl*. Dostęp 12 maja 2023 z <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2023-04-01/jaroslaw-kaczynski-napisał-list-do-czlonkow-pis-ws-jana-pawla-ii/>.
- JF (2023, 14 marca). Atak na TVN grą wyborczą PiS. „Reportaż TVN 24 ma uchybienia, ale jest dobrze udokumentowany”. *Press.pl*. Dostęp 12 maja 2023 z https://www.press.pl/tresc/75666,publicyści-_franciszkańska-3_-w-tvn-24-ma-uchybienia_ale-to-reportaż-dobrze-udokumentowany_-atak-na-tvn-jest-gra-wyborcza-pis.
- JMK, ADOM (2023, 19 marca). „Jan Paweł II jest dla mnie autorytetem” — po reportażu TVN znaczna zmiana. *TVP Info*. Dostęp 15 maja 2023 z <https://www.tvp.info/68584940/franciszkańska-3-po-reportażu-tvn-wiecej-polakow-uwaza-sw-jana-pawla-ii-za-autorytet-sondaz>.
- Klauziński, S. (2023, 1 kwietnia). Wyborcy KO i Lewicy: Jan Paweł II jest współodpowiedzialny za tuszowanie pedofilii [sondaż]. *Oko.press*. Dostęp 11 maja 2023 z <https://oko.press/jan-pawel-ii-pedofilia-w-kosciele-sondaz>.
- Kolenda-Zaleska, K. (2023, 13 marca). „Potrzebny jest wyraźny sprzeciw wobec wykorzystywania osoby papieża do bieżącej polityki”. *TVN24. Fakty*. Dostęp 11 maja 2023 z <https://fakty.tvn24.pl/zobacz-fakty/papiez-franciszek-o-reportażu-franciszkańska-3-w-tamtych-czasach-wszystko-tuszowano-ra1139575-7069867>.
- Komunikat z 394. zebrania plenarnego Konferencji Episkopatu (2023, 14 marca). *Konferencja Episkopatu Polski*. Dostęp 11 maja 2023 z <https://episkopat.pl/episkopat-o-biezacych-sprawach-kosciola-w-polsce-komunikat-po-obradach-2/>.

- Krzykowska, K. (2023, 21 marca). Organizatorzy marszu papieskiego: chcemy zabrać Jana Pawła II z przestrzeni politycznych rozgrywek. PAP. Dostęp 12 maja 2023 z <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1550755%2Corganizatorzy-marszu-papieskiego-chcemy-zabrac-jana-pawla-ii-z-przestrzeni>.
- Krzyżak, T. (2023, 21 marca). Sondaż: Pamięć o Janie Pawle II bez zmian. Dostęp 15 maja 2023 z <https://www.rp.pl/kosciol/art38161861-sondaz-pamiec-o-janie-pawle-ii-bez-zmian>.
- Kuzniak, D. (2023, 12 marca). Furia Morawieckiego pod adresem TVN. Tak się zapędził, że powiedział o... zbrodniach księży. Natemat.pl. Dostęp 11 marca 2023 z <https://natemat.pl/474419,morawiecki-skomentowal-reportaz-tvn-o-papiezu-premier-krytykuje-dokument>.
- Kz, momo/b (2023, 1 kwietnia). Marsze papieskie na ulicach polskich miast. TVN Warszawa. Dostęp 15 maja 2023 z <https://tvn24.pl/tvnwarszawa/najnowsze/warszawa-marsz-papieski-trasa-utrudnie-nia-st6879886>.
- Lisiewicz, P. (2023, 29 marca). Operacja specjalna JP II. *Gazeta Polska*.
- Łysiak, T. (2023, 29 marca). Operacja Zorza. *Gazeta Polska*.
- Morawiecki, M. Facebook. Dostęp 11 maja 2023 z https://www.facebook.com/MorawieckiPL/?locale=pl_PL.
- Molotch, H.L., Protess, D.L., Gordon, M.T. (1996). The Media-Policy Connection: Ecologies of News W D. Paletz (Red.), *Political Communication Research: Approaches, Studies and Assessments*, t. 2 (pp. 26–48). Norwood.
- Nowak, E. (2012). Koncepcja primingu w studiach nad komunikowaniem politycznym. *Studia Medioznawcze*, 2, 117–129.
- Nowak-Teter, E., Pleszczyński, J. (2022). Logiki mediów a dziennikarstwo informacyjne. *Mediatization Studies*, 6, 85–104.
- Overbeek, E. (2023). *Maxima Culpa. Jan Paweł II wiedział*. Wydawnictwo Agora.
- Palczewski, M. (2018). Władza wobec newsów śledczych na przykładzie amerykańskich i polskich afer politycznych. *Acta Universitatis Lodzianensis. Folia litteraria polonica*, 5 (51), 161–177.
- Paweł Kowal: Prawdziwym „zagrożeniem” dla pamięci o Janie Pawle II jest działanie władz (2023, 12 marca). Dostęp 11 maja 2023 z <https://www.rp.pl/polityka/art38108211-pawel-kowal-prawdziwym-za-grozeniem-dla-pamieci-o-janie-pawle-ii-jest-dzialanie-wladz>.
- Pawlica, A. (2023, 13–19 marca). Bitwa o papieża. Co wiedział Karol Wojtyła. *Newsweek*.
- Podgórska, J. (2023, 15–21 marca). Wielki spór o Jana Pawła II. *Polityka*.
- Relacje TVP Info (2023, 2 kwietnia).
- Roś, E., Białkowski, R. (2023, 1 kwietnia). Prezes PiS: stajemy w obronie dobrego imienia Jana Pawła II. PAP. Dostęp 12 maja 2023 z <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1555703%2Cprezes-pis-stajemy-w-obronie-dobrego-imienia-jana-pawla-ii.html>.
- Roś, E., Fiołńczuk, R. (2023, 20 kwietnia). Szef PO: żaden polityk nie powinien używać pamięci o Janie Pawle II przeciwko drugiemu człowiekowi. PAP. Dostęp 11 maja 2023 z <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1563662%2Cszeb-po-zaden-polityk-nie-powinien-uzywac-pamieci-o-janie-pawle-ii>.
- Rosnie autorytet Jana Pawła II wśród Polaków. Badani popierają też uchwałę sejmową w jego obronie (2023, 16 marca). Radio Gdańsk. Dostęp 12 maja 2023 z <https://radiogdansk.pl/wiadomosci/polska-swiat/2023/03/16/rosnie-autorytet-jana-pawla-ii-wsrod-polakow-badani-popieraja-tez-uchwale-sejmowa-w-jego-obronie/>.
- Sakiewicz, T. (2023, 29 marca). Potomkowie bolszewickiej dzicy. *Gazeta Polska*.
- Sekielski, T. (2023, 20 marca). Nawet Wielki Święty Papież nie przykryje coraz większych afer z udziałem ludzi władzy. *Newsweek*.
- Sowa, P. (2023, 8 marca). Burza wokół Jana Pawła II. Dominikanin: Miał obowiązek ujawnić, a nie ukrywać. *Interia.pl*. Dostęp 11 maja 2023 z <https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-burza-wokol-jana-pawla-ii-dominikanin-mial-obowiazek-ujawnic,nld,6640214>.
- Strömbäck, J., Esser, F. (2009). Shaping Politics: Mediatization and Media Interventionism W K. Lundby (Red.), *Mediatization. Concept, Changes, Consequences* (pp. 205–224). Peter Lang.
- Strömbäck, J., Esser, F. (2014). Mediatization of Politics: Towards a Theoretical Framework W F. Esser, J. Strömbäck (Red.), *Mediatization of Politics. Understanding the Transformation of Western Democracies* (pp. 3–28). Palgrave Macmillan.
- Szuldrzyński, M. (2023a, 10 Marca). PiS chce zbudować pomnik sobie, a nie papieżowi. Dostęp 12 maja 2023 z <https://www.rp.pl/opinie-polityczno-spooleczne/art38105081-michal-szuldrzynski-pis-chce-zbudowac-pomnik-sobie-a-nie-papiezowi>.

- Szułdrzyński M. (2023b, 13 marca). Jan Paweł obroni się sam albo nie obroni go nic. Dostęp 12 maja z <https://www.rp.pl/opinie-polityczno-spoleczne/art38114681-michal-szuldrzynski-jan-pawel-ii-obroni-sie-sam-albo-nie-obroni-go-nic>.
- Terlikowski, T. (2023, 9 marca). Nikt nie dokonał „drugiego zamachu” na Jana Pawła II. Onet.pl. Dostęp 11 maja 2023 z <https://wiadomosci.onet.pl/religia/terlikowski-nikt-nie-dokonal-drugiego-zamachu-na-jana-pawla-ii/h7y3p7q>.
- Tomczuk, J. (2023, 20–26 marca). „Wojna o polski tron”, z prof. Tadeuszem Gadaczem rozmawia Jacek Tomczuk, Newsweek.
- Trzęsienie ziemi po materiale TVN24. Jest reakcja Dziwisza (2023, 9 marca). Wp.pl. Dostęp 12 maja 2023 z <https://wiadomosci.wp.pl/nie-dajmy-sie-badzmy-wierni-papiezowi-kard-dziwisz-zabral-glos-6874634619173664a>.
- Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 9 marca 2023 r. w sprawie obrony dobrego imienia św. Jana Pawła II (2023, 9 marca). Sejm. Dostęp 11 maja 2023 z <https://www.sejm.gov.pl/media9.nsf/files/MPRA-CPRNUV/%24File/Uchwała%20Sejmu%20w%20sprawie%20obrony%20dobrego%20imienia%20św.%20Jana%20Pawła%20II.pdf>.
- van Dijk T.A. (Red.) (2001), *Dyskurs jako struktura i proces*, przeł. G. Grochowski, PWN.
- Wasilewski, K. (2018). *Framing* i analiza ramowa. Stan badań we współczesnym medioznawstwie. Przegląd stanowisk badawczych. *Media, Kultura, Komunikacja Społeczna*, 14, nr 1, 91–107.
- Żurek, I. (2023, 10 marca). Ekspertka: reportaży „Franciszkańska 3” stronniczy, niepoparty dowodami. PAP. Dostęp 11 maja 2023 z <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1546775%2Cekspertka-reportaz-franciszkanska-3-stronniczy-niepoparty-dowodami.html>.